

رابطه زیر ساخت های مدیریت دانش با توسعه فرهنگ کارآفرینی

پروین همتیان^۱

بهاره غلامی^۲

چکیده

کارآفرینی موتور تحول و توسعه اقتصاد فرهنگ و جامعه است، رشد فراگیر این پدیده می تواند به تحول و دگرگونی اساسی در اقتصاد ملی منجر می شود. هدف این پژوهش بررسی رابطه زیر ساخت های مدیریت دانش با توسعه فرهنگ کارآفرینی از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه اصفهان و دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال تحصیلی ۹۵-۹۴ می باشد. با توجه به ماهیت پژوهش، روش بررسی توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری به تفکیک دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و دانشگاه اصفهان بودند که از طریق نمونه گیری به شیوه سرشماری انتخاب شدند. ابزار جمع آوری اطلاعات دو پرسش نامه ی زیر ساخت های مدیریت دانش و توسعه فرهنگ کارآفرینی بود و داده های حاصل از آن ها با استفاده از آزمون های توصیفی و استنباطی و نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت. بدین ترتیب مشخص شد که بین زیر ساخت های مدیریت دانش و توسعه فرهنگ کارآفرینی رابطه وجود دارد و سامانه های یکپارچه مدیریت دانش برای کارآفرینی سازمانی و خدمات و ابزارهای مدیریت دانش به عنوان موضوعی برای کارآفرینی محورهایی هستند که باید مورد توجه قرار گیرند. ضمناً دانشگاه ها (به عنوان سازمان هایی که می توانند کارآفرین تربیت کنند) و سازمان های حاکمیتی (که می توانند تاثیر زیادی بر محیط کسب و کار و تامین زیرساخت های کارآفرینی داشته باشند) از اهمیت ویژه ای برخوردار بوده و کارآفرینی سازمانی در آن ها ضرورت دارد.

واژه های کلیدی: زیرساخت های مدیریت دانش، توسعه فرهنگ کارآفرینی، دانشگاه اصفهان، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان.

---

^۱ کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی آموزشی از دانشگاه آزاد خوراسگان hematianp@yahoo.com

^۲ کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی از دانشگاه آزاد خوراسگان Baharegholami@yahoo.com

مقدمه

روند تاریخی توسعه اقتصادی و صنعتی کشورهای پیشرفته نشان می دهد که پویایی نظام آموزش و پیوند عمیق بین علم و فناوری با بازار کار، یکی از عوامل مهم ترقی، شکوفایی و توسعه اقتصادی و فرهنگی آنها بوده است. در واقع، توسعه هر کشور در گرو استفاده بهینه از همه امکانات به ویژه نیروی انسانی است که یکی از مهم ترین و کلیدی ترین سرمایه های آن کشور محسوب می شود (حسن زاده، ۱۳۸۶). ولی متأسفانه در کشور ما به علت نامناسب بودن سرفصل ها و عنوان درس های دانشگاهی با نیازهای جامعه، افزایش جمعیت، افزایش شمار دانشگاهها و موسسات آموزش عالی، ضعف در تدوین و اجرای درست برنامه های توسعه، نبود برنامه ای فراگیر و همه سونگر برای پرورش نیروی انسانی متخصص و مواردی از این دست باعث شده که بیکاری در قشر تحصیلکرده و متخصص به پیچیده ترین معضل تبدیل شود (خانجانی و همکاران، ۱۳۸۵). در این میان رابطه کارآفرینی و فرهنگ برای کاهش بیکاری رابطه ای حیاتی محسوب میشود (رضوی، ۱۳۸۹). تغییر نگرش در زمینه کسب و کار به سمت نوآوری و کارآفرینی باعث برگزیدن زندگی کارآفرینانه و توسعه فرهنگ کارآفرینی می گردد که تحقق این مهم نیازمند "فرهنگ سازی" است (سلماسی و همکاران، ۱۳۹۴). در این راستا تعیین مولفه های فرهنگ کارآفرینی اولین گام مهم در توسعه فرهنگ کارآفرینی به عنوان راهبرد اشتغال زایی و رهیافت تحول فرهنگ کسب و کار محسوب می گردد. دانشگاه محل مناسبی برای بررسی و تعیین "مولفه های فرهنگ کارآفرینی" و اهتمام بر توسعه فرهنگی در این خصوص می باشد (صفری و همکاران، ۱۳۹۱). دانشگاهها به عنوان ارکان توسعه علم و دانش در سطح جامعه برای دستیابی به تولید دانش بایستی زیر ساخت های آن را فراهم کنند. (نیکوکار و همکاران، ۱۳۹۳). هرچه زیرساخت های مدیریت دانش در دانشگاهها مناسب باشد فرهنگ کارآفرینی در آنجا و به تبع آن در جامعه توسعه یافته و موفق تر عمل میکند. پژوهشی توسط خانجانی و همکاران (۱۳۸۵) با عنوان "نقش عامل های عمقی شخصیت در استعداد عملکرد کارآفرینی" انجام شده است. نتایج به دست آمده از این تحقیق نشان می دهد که شخصیت بالاترین فاکتور ایجاد کننده فرصت های کارآفرینی در فارغ التحصیلان دانشگاهی است. زمانی و همکاران (۱۳۸۶) پژوهشی با هدف مطالعه زیر ساخت های مدیریت دانش در دانشگاه اصفهان انجام دادند. نتایج به دست آمده نشان داد که در بررسی زیر ساخت های فنی، فناوری اطلاعات مهم

ترین عنصر و عامل در اجرای زیر ساخت های مدیریت دانش است. زینالی و همکاران (۲۰۱۳) پژوهشی با عنوان "مقایسه بین مدیریت دانش و فرهنگ کارآفرینی در شرکت تولیدی گیلان" انجام دادند، نتایج حاکی از این بود که بین مدیریت دانش و فرهنگ کارآفرینی رابطه معنی داری وجود دارد. بنابراین هدف از این پژوهش بررسی زیر ساخت های مدیریت دانش با توسعه فرهنگ کارآفرینی از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه اصفهان و دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بوده است.

روش تحقیق

تحقیق حاضر تحقیقی توصیفی- همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و دانشگاه اصفهان می باشد. روش نمونه گیری در این پژوهش نمونه گیری به شیوه سرشماری است. ابزار اندازه گیری در این پژوهش شامل: پرسشنامه زیرساخت های مدیریت دانش پرسشنامه ایی است که توسط هاشم پور در سال ۱۳۸۹ تهیه شده است. این پرسشنامه شامل ۳۶ سوال بسته پاسخ می باشد (هاشم پور، ۱۳۸۹). پرسشنامه توسعه فرهنگ کارآفرینی پرسشنامه ایی است که توسط ماهوشی در سال ۱۳۸۷ تهیه شده است (ماهوشی، ۱۳۸۷). این پرسشنامه شامل ۳۳ سوال بسته پاسخ می باشد. جهت سنجش روایی پرسشنامه از روایی محتوایی و صوری استفاده می شود. برای محاسبه پایایی پرسشنامه ها از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است، بطوریکه پایایی پرسشنامه ها به ترتیب عبارتند از: زیر ساخت های مدیریت دانش: ($T1 = 0/80$). توسعه فرهنگ کارآفرینی ($T2 = 0/85$). روش جمع آوری اطلاعات از دو طریق بود: نخست استفاده از منابع کتابخانه ای و اینترنتی که مربوط به ادبیات پژوهش است و دوم روش میدانی که مربوط به جمع آوری اطلاعات برای پاسخگویی به سوالات از طریق پرسشنامه می باشد. تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم افزار SPSS¹ انجام میشود. در سطح آمار توصیفی از شاخصهای آماری فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از آزمون کالموگروف - اسمیرنف، ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

یافته ها

---

¹ - Statistical package for social science.

از مجموعه دانشجویان دانشگاههای مورد مطالعه بر اساس سرشماری تعداد ۲۰۰ نفر به عنوان نمونه ی پژوهش در این طرح پژوهشی شرکت نمودند. از نظر متغیر جنس ۵۶/۴ درصد دانشجویان زن و ۴۳/۶ درصد مرد ، از نظر وضعیت تحصیلی ۶۲/۸ درصد دانشجویان فوق لیسانس و ۳۷/۲ درصد دکترا و بالاتر بوده اند ، از نظر متغیر سن ۳۲/۸ درصد دانشجویان در گروه سنی ۱۸-۲۳ سال ، ۵۰ درصد ۲۴-۳۱ سال ، ۶ درصد ۳۲-۳۷ سال و ۱/۲ درصد در گروه سنی ۳۸ سال به بالا بوده اند .

جدول (۱) توزیع کمینه ، بیشینه ، میانگین و انحراف معیار توسعه فرهنگ کار آفرینی

انحراف معیار	میانگین	بیشینه	کمینه	
۴/۹۳	۱۹/۳۶	۳۴	۷	عوامل محیطی
۴/۳۵	۱۴/۰۱	۲۸	۶	عوامل ساختاری
۴/۵۱	۲۹/۵۹	۴۱	۱۳	عوامل شخصیتی
۳/۸۵	۱۷/۸۲	۲۸	۷	عوامل اعتقادی
۳/۴۳	۱۵/۳۶	۲۴	۵	عوامل ترویجی و پرورشی

جدول (۲) توزیع کمینه ، بیشینه ، میانگین و انحراف معیار زیر ساخت های مدیریت دانش

انحراف معیار	میانگین	بیشینه	کمینه	
۵/۶۶	۳۸/۴۳	۵۵	۲۵	زیر ساخت منابع انسانی
۵/۹۳	۳۸/۱۶	۵۷	۲۲	زیر ساخت فرایندها
۷/۴۶	۴۱/۵۵	۶۴	۲۱	زیر ساخت فناوری

جدول (۳) ضریب همبستگی بین عوامل توسعه فرهنگ کارآفرینی و زیر ساخت های مدیریت دانش

زیر ساخت فناوری		زیر ساخت فرایندها		زیر ساخت منابع انسانی		عوامل توسعه فرهنگ کارآفرینی
P	R	P	R	p	r	
۰/۰۰۱	۰/۳۹۳	۰/۰۰۱	۰/۳۹۵	۰/۰۱۵	۰/۱۵۳	عوامل محیطی
۰/۰۰۱	۰/۴۲۱	۰/۰۰۱	۰/۴۱۷	۰/۰۰۴	۰/۱۸۰	عوامل ساختاری
۰/۱۱۱	۰/۱۰۱	۰/۰۰۱	۰/۲۰۵	۰/۰۰۱	۰/۳۳۴	عوامل شخصیتی
۰/۰۰۱	۰/۲۸۹	۰/۰۰۱	۰/۴۶۹	۰/۰۱۲	۰/۱۵۹	عوامل اعتقادی
۰/۰۰۱	۰/۲۳۵	۰/۰۰۱	۰/۳۴۷	۰/۰۰۱	۰/۲۰۷	عوامل ترویجی و پرورشی

براساس نتایج جدول (۱) دامنه نمرات عوامل محیطی بین ۷ تا ۳۴ ، ساختاری بین ۶ تا ۲۸ ، شخصیتی بین ۱۳ تا ۴۱ ، اعتقادی بین ۷ تا ۲۸ و عوامل ترویجی و پرورشی بین ۵ تا ۲۴ در نوسان بوده است .براساس نتایج جدول (۲) دامنه نمرات زیر ساخت منابع انسانی بین ۲۵ تا ۵۵ ، زیر ساخت فرایندها بین ۲۲ تا ۵۷ ، زیر ساخت فناوری بین ۲۱ تا ۶۴ ، در نوسان بوده است .براساس یافته های جدول (۳) به ترتیب ضریب همبستگی بین عوامل محیطی با زیر ساخت منابع انسانی ، زیر ساخت فرایندها و زیرساخت فناوری در سطح $p \leq 05$ معنی دار بوده است و بنابراین بین عوامل محیطی با زیر ساخت های مدیریت دانش رابطه معنی دار وجود دارد . ضریب همبستگی بین عوامل ساختاری با زیر ساخت منابع انسانی ، زیر ساخت فرایندها و زیر ساخت فناوری در سطح $p \leq 05$ معنی دار بوده است و بنابراین بین عوامل ساختاری با زیر ساخت های مدیریت دانش رابطه معنی دار وجود دارد. ضریب همبستگی بین عوامل شخصیتی با زیر ساخت منابع انسانی ، زیر ساخت فرایندها در سطح $p \leq 05$ معنی دار بوده است و بنابراین بین عوامل شخصیتی با زیر ساخت های مدیریت دانش در ابعاد منابع انسانی و فرایندها رابطه معنی دار وجود ضریب همبستگی بین عوامل اعتقادی با زیر ساخت منابع انسانی ، زیر ساخت فرایندها و زیر ساخت فناوری در سطح $p \leq 05$ معنی دار بوده است و بنابراین بین عوامل اعتقادی با زیر ساخت های مدیریت دانش رابطه معنی دار وجود دارد . ضریب همبستگی بین عوامل ترویجی و پرورشی با زیر ساخت منابع انسانی ، زیر ساخت فرایندها و زیر ساخت فناوری در سطح $p \leq 05$ معنی دار بوده است و بنابراین بین عوامل ترویجی و پرورشی با زیر ساخت های مدیریت دانش رابطه معنی دار وجود دارد.

بحث و نتیجه گیری:

همانطور که در قسمت یافته ها مشخص شد، بالاترین میانگین نمره عوامل توسعه فرهنگ کارآفرینی مربوط است به عوامل شخصیتی (۲۹/۵) و کمترین نمره عوامل ساختاری (۱۴/۰۱) بوده است. به طور خلاصه از نظر دانشجویان (دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و دانشگاه اصفهان) عوامل شخصیتی بالاترین میزان تاثیر را در توسعه فرهنگ کارآفرینی دارد. خصیصه های شخصیتی جزء فاکتورهای اصلی کارآفرینی است، توانایی یا تمایل فرد برای درگیر شدن موفقیت آمیز در رفتار کارآفرینانه به طور عمده به شخصیت فرد بستگی دارد. نتایج این فرضیه با تحقیق محمودی مفید و همکاران (۱۳۹۳) و خانجانی و

همکاران (۱۳۸۵) مشابه بوده است. در هر دو تحقیق نقش عوامل شخصیتی را در ایجاد و توسعه کارآفرینی مورد تایید قرار می دهند. در قسمت بررسی میانگین و انحراف معیار زیرساخت های مدیریت دانش، زیر ساخت فناوری دارای بالاترین میانگین (۴۱/۵۵) با انحراف معیار (۷/۶۴) و کمترین میانگین مربوط به زیر ساخت فرایندها (۳۸/۱۶) می باشد. فناوری اطلاعات می تواند به عنوان ابزاری قدرتمند عمل کرده و ابزارهایی موثر و کارآمد برای همه وجوه مدیریت دانش (تسخیر، اشتراک و کاربرد دانش) را تامین کند. توانایی فناوری اطلاعات در کاوش، نمایه، تلفیق، بایگانی و انتقال اطلاعات می تواند تحولی در گردآوری، سازماندهی، رده بندی و اشاعه اطلاعات ایجاد کند. نتیجه ی این فرضیه با نتایج به دست آمده توسط لی و چوی^۱ (۲۰۰۳) و زمانی (۱۳۸۶) همخوانی دارد. در بررسی ضریب همبستگی بین عوامل توسعه فرهنگ کارآفرینی و زیر ساخت های مدیریت دانش نتایج بیانگر رابطه معنی داری بین فاکتورهای فرهنگ کارآفرینی با زیر ساخت های مدیریت دانش بود. این یافته نشان داد که مدیران، در کل افراد ذی صلاح (دانشگاهها و دیگر ارگانها) با توجه به ارائه آمارهای بیکاری و ناموفق بودن طرحهای کارآفرینی لازم است که به ارائه آموزشهای بیشتر و بهتر در واحدهای درسی در زمینه مدیریت دانش (زیر ساخت ها، اجزا و عناصر مدیریت دانش) و کارآفرینی (فرهنگ کارآفرینی، انواع کارآفرینی) اقدام نمایند تا باعث موفقیت هر چه بهتر و بیشتر طرحهای کسب و کار، رونق اقتصادی و بالا رفتن سطح امید به زندگی شوند. نتایج این فرضیه با هیچ کدام از تحقیقات قبلی همخوانی ندارد. در بررسی رابطه بین زیر ساخت های مدیریت دانش و توسعه فرهنگ کارآفرینی بر حسب عوامل جمعیت شناختی (جنسیت، تحصیلات و سن) رابطه وجود دارد که نتایج این فرضیه هم با هیچ کدام از تحقیقات قبلی همخوانی ندارد.

مدیریت دانش زیر ساختی بسیار مهم برای گسترش و تقویت و تداوم حرکت های فعالیت های کارآفرینی است. البته تمام ظرفیت های مدیریت دانش در ایران شکوفا نشده و کارآفرینی نیز در تمامی ابعاد گسترش نیافته است. مدیریت دانش به عنوان زیر ساختی عمومی برای کارآفرینی؛ سامانه های یکپارچه مدیریت دانش برای کارآفرینی سازمانی و خدمات و ابزارهای مدیریت دانش به عنوان موضوعی برای کارآفرینی محورهایی هستند که

---

^۱. Lee & Choi

برای گسترش کارآفرینی باید مورد توجه قرار گیرند کارآفرینی برای انواع بنگاه های اقتصادی و اجتماعی اهمیت دارد؛ اما دانشگاه ها (به عنوان سازمان هایی که می توانند کارآفرین تربیت کنند) و سازمان های حاکمیتی (که می توانند تاثیر زیادی بر محیط کسب و کار و تامین زیرساخت های کارآفرینی داشته باشند) از اهمیت ویژه ای برخوردار بوده و کارآفرینی سازمانی در آن ها ضرورت دارد. به طور کلی مدیریت دانش و کارآفرینی به عنوان مفاهیم جدید مدیریت که بر جامعه و سازمان های مختلف تاثیر می گذارد، در فرایندهای خرد و کلان نقشی تعیین کننده دارد. اهمیت این دو مقوله در دانشگاه بارزتر بوده است و نیاز به انجام اقدامات و راهکارهایی در جهت بهبود این دو متغیر می باشد.

منابع:

- حسن زاده، محمد (۱۳۸۶). مدیریت دانش؛ مفاهیم و زیرساخت ها. تهران: نشر کتاب دار.
- رضوی، سید محمد جواد (۱۳۸۹). تعیین رابطه بین مدیریت مشارکتی و کارآفرینی از دیدگاه کارکنان اداره کل تربیت بدنی استان یزد. پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت ورزشی، دانشگاه آزاد خوراسگان، چاپ نشده.
- زمانی، بی بی عشرت؛ حسینی، قاسم و یارمحمدزاده، پیمان (۱۳۸۶). تازه های پژوهش در برنامه ریزی درسی، دوره ۱، شماره ۲، ص ۴۹-۶۶.
- سلماسی، علی؛ انوری، مسعود و انوری، نادر (۱۳۹۴). نقش مراکز آموزش عالی در اشتغال و کارآفرینی. مهارت آموزی، شماره ۱۴، ص ۴۷-۲۰.
- صفری، سعید و سمیع زاده، مهدی (۱۳۹۱). نیازسنجی آموزش دانش و مهارت کارآفرینی در رشته های علوم انسانی. فناوری آموزش، دوره ۷، شماره ۱، ص ۷۸-۶۶.
- ماهوشی، افشین (۱۳۸۷). تعیین مولفه ها و ارائه راهکارهای توسعه فرهنگ کارآفرینی در دانشگاه ها از دیدگاه اعضای هیات علمی، کارشناسان و دانشجویان تحصیلات تکمیلی، پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی و مدیریت فرهنگی. دانشگاه آزاد خوراسگان، چاپ نشده.
- مدهوشی، مهرداد و ساداتی، عبدالرحیم (۱۳۹۰). بررسی اثر گذاری فرایند مدیریت دانش بر کارآفرینی سازمانی. توسعه کارآفرینی، دوره ۳، شماره ۱۲، ص ۲۶-۷.

- محمدزاده، کمال؛ کشاورز، محمد و دیندارلو، سیاوش(۱۳۹۱). رابطه مدیریت دانش با کارآفرینی اساتید دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت. در مجموعه مقالات کنفرانس ملی کارآفرینی و مدیریت کسب و کارهای دانش بنیان(ص ۱۱-۱). مرکز رشد واحدهای فناوری دانش بنیان، بابلسر، دانشگاه مازندران.
- محمودی مفید، محمد و منجم زاده، نازلی(۱۳۹۳). بررسی تاثیر و رتبه بندی ابعاد شخصیت روی کارآفرینی. پژوهش های مدیریت راهبردی، شماره ۵۶، ص ۱۶۰-۱۳۳.
- نیکوکار، غلامحسین؛ سلطانی، محمدرضا و پاشایی، امین. (۱۳۹۳). بررسی زیرساخت های مدیریت دانش در یکی از دانشگاه های نیروهای مسلح. مدیریت فناوری اطلاعات، دوره ۶، شماره ۳، ص ۵۲۸-۵۰۵.
- هاشم پور، لیلا(۱۳۸۹). بررسی زیر ساخت های مدیریت دانش در سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران . پایان نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی. دانشگاه الزهراء، چاپ نشده.
- choi, C. D. (2013). Fostering Entrepreneurial Culture: A Conceptualization. European Journal of Business and Management, 5(31).
- Zeinali M, Shad fard S, Zekalab M.(2013). The comparison between knowledge management and entrepreneurship culture on competitive advantage in manufacturing company of Gilan. Interdisciplinary journal of contemporary research in business; 1(5)1029-1036.